

REVELATIO

COGITATIO FIDEI

Colecția **Revelatio** este coordonată de
Otniel-Laurean Veres

Angela Franks este profesoară de teologie la Seminarul St. John din Boston.

Simon Oliver este profesorul Catedrei de teologie Van Mildert de la Universitatea Durham, Anglia.

Mary Taylor este membru fondator al Institutului Laudato Si' al Arhidiecezei din Granada, Spania. Ea scrie pentru și conduce împreună cu soțul ei organizația nonprofit Pax in Terra, din ferma lor din Connecticut.

**ANGELA FRANKS
SIMON OLIVER
MARY TAYLOR**

NATURĂ ȘI TEOLOGIE

TREI ESEURI DE FILOZOFIE ȘI TEOLOGIE

Traducere din limba engleză de
Lucian Nicolae

**Ratio et Revelatio
2021**

**Seria *Cogitatio fidei* este coordonată de
Alin Tat și Antoaneta Sabău**

**Volum apărut în colaborare cu Asociația
Studia Oecumenica, Sibiu**

Redactor: Otniel Veres

Copertă: Paula Cionca

DTP: Paula Cionca

Tipărit la Print Expert, Oradea

© Copyright: Ratio et Revelatio, 2021

Communio 46 (Fall–Winter 2019). © 2019 by Communio:
International Catholic Review

Imagine coperta I: John Singer Sargent, Ilex Wood,
Majorca, 1908

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
FRANKS, ANGELA**

Natură și teologie: trei eseuri de filozofie și teologie/
Angela Franks, Simon Oliver, Mary Taylor; trad. de
Lucian Nicolae. – Oradea : Ratio et Revelatio, 2021

ISBN 978-606-9659-32-8

I. Oliver, Simon

II. Taylor, Mary

III. Nicolae, Lucian (trad.)

Editura Ratio et Revelatio

Str. Sofiei nr. 3, Oradea, Bihor, România, 410183

e-mail: office@ratioetrevelelato.com

www.ratioetrevelelato.com

CUPRINS

AUTORI	2
ANGELA FRANKS	
FLUIDITATE: OMUL, DUMNEZEUL TRIUNITAR ȘI	
CRISTOS EUHARISTIC	7
1. CORPURI LICHIDE	9
2. STRUCTURA PROFUNDĂ A CÎMPULUI DE MISIUNE: OMUL ÎN MIŞCARE	14
3. STRUCTURA MAI PROFUNDĂ A CÎMPULUI DE MISIUNE: CRISTOS ÎN MIŞCARE	21
4. MEREU MAI PROFUNDA STRUCTURĂ A CÎMPULUI DE MISIUNE: SUPRA-MIŞCAREA LUI DUMNEZEU	39
5. EUHARISTIFICAREA OMULUI	47
SIMON OLIVER	
FIZICA FĂRĂ PHYSIS: DESPRE FORMĂ ȘI TELEOLOGIE ÎN	
ȘTIINȚA MODERNĂ	53
ARISTOTEL DESPRE FIZICĂ, METAFIZICĂ, FORMĂ ȘI FINALITATE	64
DE LA FORMĂ ȘI FINALITATE LA MECANICISM ȘI MATERIALISM	75
FIZICA CONTEMPORANĂ ȘI INTEGRITATEA NATURII	83
CONCLUZIE.....	88
MARY TAYLOR	
„VERITABILA SCÎNTEIERE A SPIRITULUI SFÎNT”: METAFIZICA	
NATURII ȘI A HARULUI ÎN PARADISUL LUI DANTE	93
1. TEOLOGIA NATURII ȘI A HARULUI LA DANTE	98
2. DANTE ȘI CRITICII	103
2.1. Deificarea	104
2.2. Limba și realitatea	107

3. AL TREILEA CERC	114
3.1. Trinitar și cristocentric	115
3.2. Analogia entis	118
3.3. Ființă, dar și iubire	121
3.4. „Surîsul Mamei”	123
4. VIZIUNEA BEATRICEI	126
4.1. Primum Mobile	127
4.2. Creația	128
4.3. Frumusețea	132
4.4. Legătura lor	134
5. VIZIUNEA BEATIFICĂ	138
5.1. Înaintea viziunii: Apofatism	139
5.2. Viziunea: Deificarea	142
5.3. După viziune: Misiunea	145
6. CODA MARIANĂ	151
6.1. Metafizica ființei, a darului și a iubirii	152
6.2. Surîsul	153
PROVENIENȚA TEXTELOR	155

FLUIDITATE: OMUL, DUMNEZEUL TRIUNITAR ȘI CRISTOS EUHARISTIC

Angela Franks

„Fluiditatea noastră trebuie să fie o imitație a donării de sine a triunității care subzistă.”

După ce citează faimosul pasaj al „semnelor timpului” în *Gaudium et spes* (4), Comisia Teologică Internațională (=CTI) ne spune că teologii au obligația de a se angaja în întrebările timpurilor lor, însă cu precauție.¹ Documentul CTI continuă făcînd o afirmație uimitoare: „Cunoașterea cât mai profundă a lumii care ni se relevă din aceste judecăți nu poate face decît să ne împingă spre o apreciere și mai puternică a lui Cristos Dumnezeul și a Evangheliei, din moment ce Cristos este Salvatorul lumii.”² Cunoscînd conturul lumii mai bine, putem detecta mult mai clar conturul Celui care vine să o salveze.

---

¹ Trebuie să discernem „nevoile și aspirațiile umanității” din timpul nostru (Comisia Teologică Internațională, „Teologia Astăzi: Perspective, Principii și Criterii” [Vatican City, 29 noiembrie 2011], 54, http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_doc_20111129_teogia-oggi_en.html). „În toate cazurile, trebuie să distingem cu grijă între elementele compatibile cu Evanghelia și cele contrare ei, între contribuții pozitive și aspecte ideologice” (55). Întreaga secțiune este intitulată „Ascultînd Lumea” (51-58). În ceea ce privește fluiditatea de gen, documentul recent al Congregației Educației Catolice a abordat chiar acest proiect de distincție („I-a Creat Bărbat și Femeie”: Înspire o cale de dialog la problema Teoriei Genului în Educație [Vatican City, 2 februarie 2019], http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_con_ccatheduc_doc_20190202_maschio-e-femmina_en.pdf).

² CTI, „Teologia Astăzi”, 55, citînd *Gaudim et spes*, 44 (sublinierea noastră).

În acest eseu, voi susține faptul că accentul distinctiv pe care societatea contemporană îl pune pe fluiditate – văzut în mod special în „fluiditatea de gen” – începe să simtă, deși neclar, ceea ce voi numi dimensiunea-vectorială a persoanei umane, însă interpretează cu totul greșit această dimensiune. În loc să vadă acești vectori drept realitatea omului, care consistă în a veni-dinspre și a se îndrepta-spre o origine și un scop transcendent, ideologia de gen transferă toată această fluiditate corpului și naturii umane. Exact așa cum epocile anterioare au greșit prin rigiditatea în care vedeau structurile umane și sociale, la fel greșește și epoca noastră prin fluiditatea excesivă. Atât stabilitatea, cât și fluiditatea săntămărci ale persoanei umane; prin urmare, ele trebuie înțelese corect.

În eseu de față, voi face un rezumat al situației corporilor moderne „lichide”, înainte de a aborda mult mai profunda problemă antropologică a „omului în mișcare”. A treia secțiune, mult mai consistentă, va comenta realitatea lui Isus, ca Cel care „rămîne”, în mod paradoxal, „în mișcare”, în special în prezența sa euharistică. Secțiunile rămase vor explora mai pe scurt baza trinitară a acestei mișcări substanțiale și vor elucida felul în care creștinul este prins în realitatea euharistică a „fluidității iubitoare”.

Aceste secțiuni vor prezenta structurile adânci ale cîmpului de misiune, un termen pe care nu îl folosesc cu sensul prim de conglomerat de date, analizabile prin sociologie. În schimb, cîmpul de misiune este, în cele din urmă, o realitate teologică, dependentă de acțiunea economică a Persoanelor trinitare, ale căror procesiuni

înt extinse în lume drept misiuni. Această realitate teologică va fi analizată pe trei niveluri: antropologic, cristologic și trinitarian. Totuși, prima dată voi rezuma situația contemporană cu privire la fluiditate.

1. CORPURI LICHIDE

Să începem prin a situa „fluiditatea de gen” în contextul său mai larg. Zygmunt Bauman, un sociolog polonez, ne va ajuta în această sarcină. În loc să împartă epoci-le istorice în modernitate și postmodernitate, Bauman argumentează faptul că modernitatea este caracterizată de versiuni „solide” și „lichide”.

Modernitatea solidă a privilegiat mărimea, stabilitatea, instituțiile, comprehensivitatea (*Enciclopedia* lui Diderot și ceilalți) și claritatea. Toată lumea știa cine era la conducere în timpul domniei lui Ludovic al XIV-lea. Versailles este un exemplu chintesențial al modernității solide; la fel este și exemplul preferat al lui Bauman, fabrica de automobile Ford, fondată cu mai mult de 200 de ani mai târziu. Modernitatea solidă era interesată de cucerirea spațiului, inițiind epoca explorărilor și a colonizărilor.

Pe de cealaltă parte, modernitatea lichidă pune preț pe viteză, pe flexibilitate și pe alegere. Bauman a văzut această schimbare ca începînd cumva definitiv în timpul epocii postbelice, ajungînd să fie dominantă în timpul în care scria el *Modernitatea Lichidă*, în anul 2000. Dacă modernitatea solidă voia să cucerească spațiul, modernitatea lichidă își dorește să cucerească timpul: mai multă viteză și eficiență, baterii cu viață mai lungă.

De ce este aceasta „lichiditate”? Bauman explică printr-un citat extins din intrarea „fluiditate” din *Encyclopaedia Britannica*. Fluidele suferă

o schimbare continuă în formă cînd sînt supuse unui asemenea stres. Această schimbare de poziție continuă și irevocabilă a unei părți a materialului relativ la o altă parte în timpul unui stres de forfecare constituie fluxul, o proprietate caracteristică a fluidelor. În contrast, forțele de forfecare într-un obiect solid, ținut într-o poziție răsuicită sau îndoită, sînt menținute; obiectul solid nu se transformă într-un flux și poate reveni la forma originală.³

Un obiect solid poate reveni la forma inițială sau se poate frînge. Să ne gîndim la acel solid chintesențial, „instituția familiei”. Dacă cineva lovește un obiect solid cu un ciocan, acesta se răsucește sau se frînge. Parte din atracția pe care epoca noastră o are pentru lichiditate este aparentă ei putere și flexibilitate. Dacă lovești cu ciocanul un fluid, acesta curge mai departe, pentru a se reasambla în altă parte sau pentru a rămîne dispersat. Așadar, de exemplu, decît să aleagă soliditatea familiei, oamenii aleg fluiditatea coabitării; aleg legăturile slabe, în locul celor puternice, sau, mai degrabă, în locul da-urilor și al nu-urilor. Filozofii poststructuraliști, Gilles Deleuze și Félix Guattari, o spun succint: „Fluxuri, cine nu își dorește fluxuri și relații între fluxuri și despărțiri în fluxuri?”⁴

Bauman recunoaște atracția pe care o suscită lichiditatea, dar cel mai mult deplînge ceea ce s-a pierdut.

---

³ Zygmunt Bauman, *Modernitatea Lichidă* (New York: John Wiley and Sons, 2008), p. 1.

⁴ Gilles Deleuze și Félix Guattari, *Anti-Oedipus*, vol. 1 din *Capitalism and Schizophrenia*, trans. Robert Hurley, Mark Sheem și Helen R. Lane (New York: Penguin, 1997), p. 229.

În special, el subliniază impactul lichidității asupra problemei identității. Bauman acuză modernitatea lichidă de o turnură narcisistă, în care, de exemplu, politica este redusă la „politici-personale”. În colonizarea sferei publice de cea privată, chiar și preocupările politice nu mai pot fi înțelese – nu mai pot fi auzite – fără modularea lor într-o cheie a individului qua individ.⁵ Cauzele și problemele civice sănt tratate cu indiferență, dacă ele nu par să influențeze viața privată.⁶ Pentru a ilustra aceste lucruri, Bauman citează o scenetă de Woody Allen, care își imagina cum ar trebui cineva să formuleze un curs pentru educația adulților în epoca narcissismului. Allen propunea, de exemplu, ca un curs de etică să includă „imperativul categoric și șase căi prin care să îl faci să funcționeze în avantajul tău”⁷.

În modernitatea lichidă, ordinea socială existentă în modernitatea solidă s-a lichefiat. În Franța lui Ludovic al XIV-lea, toată lumea știa cine este. În modernitatea lichidă, rolurile sociale nu mai pot fi consultate; mai mult, nu mai putem consulta nici măcar descendența cuiva, aşa cum ne-ar putea spune orice copil conceput prin inseminare artificială.⁸ Corolarul acestei libertăți lichide nou-găsite este o anxietate profundă.

---

⁵ Bauman, *Modernitatea Lichidă*, p. 37. De exemplu, viețile private ale politicienilor au o mai mare trecere imaginativă, decât pozițiile lor. „Politica cu P mare, activitatea al cărei scop este transpunerea problemelor private în interesul public” a dispărut treptat, pentru a fi înlocuită de „problemele private ale personalităților publice” (p. 70).

⁶ Ex., Robert D. Putnam, *Bowling alone: The Collapse and Revival of American Community* (New York: Touchstone Books, 2001).

⁷ Citat în Bauman, *Modernitatea Lichidă*, p. 36.

⁸ Pentru efectele revoluției sexuale în privința destabilizării identității, vezi Mary Eberstadt, *Primal Screams: How the Sexual Revolution Created Identity Politics* (West Conshohocken, PA: Templeton

Într-o astfel de lume, în care chiar și binele și răul par să fie opresiv de solide, dorința este dezlănțuită, lăsată liberă.⁹ Bauman observă faptul că consumerismul este făcut astfel încât să se potrivească la fix cu lumea lichidă.

S-a spus că *spiritus movens* al activității consumatorului nu mai este setul măsurabil al nevoilor articulate, ci dorința – o entitate mult mai volatilă și efemeră, evazivă și caprecioasă și în mod esențial nonreferențială, care „are nevoie”, un motiv ce se dă pe sine și care se mișcă pe sine, care nu are nevoie de alte justificări sau cauze. În ciuda reificărilor succesive și de scurtă durată, dorința se are pe sine ca obiect constant, iar din acest motiv este condamnată să rămînă veșnic insațiabilă, oricără de mare ar deveni mormanul de alte obiecte (fizice sau psihice) care doar îi marchează trecutul.¹⁰

Venind dintr-o perspectivă cu totul diferită, Gilles Deleuze și Félix Guattari rezumă această situație cu două decenii înaintea lui Bauman. Deleuze și Guattari au valorificat fluxul lichid al dorinței.

Un flux schizofrenic se mișcă irezistibil prin impasuri și triunghiuri; prin spermă, rău, scurgere, mucus genital inflamat, sau un flux de cuvinte care nu se lasă a fi codate, un libido care este mult prea fluid, prea vîscos: o violență împotriva sintaxei, o distrugere concentrată a semnificantului, nonsens edificat drept flux, polivocitate care se întoarce să bîntuie toate relațiile.¹¹

Press, 2019); cf. Angela Franks, „Eberstadt on Eberstadt: Identity Politics’ Roots in Secularization”, *The Public Discourse*, 15 octombrie 2019, <https://www.thepublicdiscourse.com/2019/10/57410/>.

⁹ Vezi Angela Franks, „End-less, and Self-Referential Desire: Toward an Understanding of Contemporary Sexuality”, *National Catholic Bioethics Quarterly* 18, nr. 4 (Winter 2018), pp. 629-46.

¹⁰ Bauman, *Modernitatea lichidă*, pp. 74-75.

¹¹ Deleuze și Guattari, *Anti-Oedip*, p. 133.

Într-un limbaj ale cărui ecouri ne amintesc de descrierea lui Bauman a dorinței consumeriste, Deleuze și Guattari descriu această dorință drept „rizomatică”, un cuvînt care denotă felul în care iarba și mugurii se răspîndesc. Rizomii se răspîndesc unpredictibil și pe căi nonlineare. Nu există un *telos* ordonat, care să direcționeze dorința rizomatică, care curge precum un lichid. „Dorința face curentul să curgă, curge și ea în schimb și frînge fluxul”¹².

Teoria lui Deleuze și Guattari și observațiile lui Bauman iau o formă concretă astăzi în cineva precum Andrea Long Chu, un scriitor masculin care a făcut o operație și care ia hormoni pentru a arăta ca o femeie. În cartea recentă a lui Chu, *Females [Femei]*, el descrie starul transsexual de pe YouTube Gigi Gorgeous [Superba] ca o îintrupare a lichidității. Înaintea tranziției, Gigi Gorgeous se numea Gregory Lazzarato, campion în adolescență la sărituri în apă. Chu comentează o fotografie veche cu Lazzarto aflat pe platforma de sărit: „Se pregătește pentru sărutul violent al clorului, pentru plonjarea în adînc, pentru felul în care apa îl va trage în ea, îl va înghiți cu totul”¹³.

Ca femeie, Gregory-devenit-Gigi are o putere lichidă pe care Bauman și autorii Encyclopaedia Britannica ar recunoaște-o. Chu a văzut prima dată o fotografie cu Gigi odihnindu-se delicat pe marginea unei piscine.¹⁴ Într-adevăr, ca Gigi, Lazzarto este perfect fluid, pluitind într-o parte și în cealaltă pentru a împlini toate cerințele dorinței. „Pentru a reuși asta, Superba și-a

---

¹² *Ibid.*, p. 5.

¹³ Andrea Long Chu, *Females* (New York: Verso, 2019), p. 29.

¹⁴ *Ibid.*, pp. 28-29.

șlefuit personalitatea, pînă cînd a rămas doar cu minimumul necesar. Rîde la ceea ce este amuzant, plînge la ceea ce este trist și este uimitor de lipsită de opinii serioase. A devenit, în cel mai propriu sens al cuvîntului, o blondă proastă”¹⁵. Chu, care nu seamănă deloc cu o blondă proastă, spune: „O invidiez teribil de mult”¹⁶. Decît să fie Gregory, cel pe cale de a fi absorbit de apă, Gigi a devenit apa.

Fluiditatea de gen este latura extremă a spectrului modernității lichide. Narcisismul lichid care saturează lumea dezvoltată înseamnă că o persoană trebuie să curgă de la o identitate la alta, păstrînd doar dorința consumeristă drept ghid.

2. STRUCTURA PROFUNDĂ A CÎMPULUI DE MISIUNE: OMUL ÎN MIȘCARE

Mărturiile adunate ale lui Bauman, Deleuze, Guattari și Chu subliniază aspectele profund negative ale modernității lichide. Pe acest fundal, natura umană, dacă mai există, nu poate fi decît un dușman mult prea solid care blochează curgerea ușoară a dorinței.¹⁷

Totuși, în spiritul documentului CTI, ne putem întreba care ar putea fi binele dorit în mod neclar în

¹⁵ Ibid., p. 30.

¹⁶ Ibid., p. 29.

¹⁷ Pentru un rezumat al lui *animus* (în special în feminism și în ideologia de gen) împotriva categoriei de *natura*, și, de asemenea, un răspuns, vezi Michele M. Schumacher, „The Nature of Nature in Feminism, Old and New: From Dualism to Complementary Unity”, în *Women in Christ: Toward a New Feminism*, ed. Michele M. Schumacher (Grand Rapids: Eerdmans, 2004), pp. 17-51; și lucrarea ei „Gender Ideology and the ‘Artistic’ Fabrication of Human Sex: Nature as Norm or the Remaking of the Human?” *The Thomist* 80, no. 3 (July 2016), pp. 363–423.

lichiditate. De ce, de exemplu, li se pare copiilor că se simte atât de bine când aleargă de pe un deal la vale? Pentru a-l cita din nou pe Deleuze: „Curgeri, cine nu și dorește curgeri?”¹⁸ Cred că putem găsi un răspuns, meditând asupra ființei umane ca o ființă în mișcare. Echilibrul care trebuie atins se află în sintagma „om în mișcare”. Persoana umană este o substanță individuală cu o natură determinată; el este „om”. Și, totuși, el este și în mișcare, în interiorul unei istorii, venind dintr-o origine și îndreptîndu-se către un scop.

Epocile anterioare au pus accentul, mult prea mult, pe substanțe, pe concomitenta lor stabilitate și coeziune, în detrimentul flexibilității și al istoricității omului. În astfel de culturi găsim, de exemplu, o societate bazată puternic pe clase („soliditatea” de care vorbește Bauman). Prin contrast, societatea noastră pune preț pe curgere și schimbare, în detrimentul stabilității. Epoca noastră este una puternic anti-instituțională, fie că instituția batjocorită este familia, fie chiar subiectul uman. Cu toate acestea, atât stabilitatea, cît și fluiditatea săntămărci ale omului.¹⁹

---

¹⁸ Deleuze și Guattari, *Anti-Oedip*, p. 229.

¹⁹ Această idee a fost abordată într-o formă particulară în dezbaterea ultimelor patru decenii cu referire la statutul substanței și al relației în om. Acest eseu nu poate aborda răspunsuri specifice; pentru un rezumat al pozițiilor filozofice, vezi lucrarea lui Mark K. Spencer, intitulată însemnat „Created Persons are Subsistent Relations: A Scholastic-Phenomenological Synthesis,” *Proceedings of the American Catholic Philosophical Association* 89 (2015): pp. 225–43. O încercare filozofică recentă de a prioritiza relația în defavoarea substanței (și de a-l reabilita pe Boethius drept un proto-relationist) este Adrian Pabst, *Metaphysics: The Creation of Hierarchy (Interventions)*, ed. Conor Cunningham and Peter Candler (Grand Rapids: Eerdmans, 2012). Pentru un rezumat mai vechi, dar temeinic, vezi John S. Grabowski, „Person: Substance and Relation,” *Communio: International Catholic Review* 22, no. 1